

<https://doi.org/10.18485/analiff.2023.35.1.2>
811.14'373.72
81'255.4

Τον έκανε τ`αλατιού – Паремиије и фразеологизми у савременом грчком са компонентом *αλάτι* (= *co*) и њихови преводни еквиваленти на српском

Ивана С. Милојевић*

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Катедра за неохеленске студије

 <https://orcid.org/0000-0001-9240-5440>

Предраг Ј. Мутавџић

Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Катедра за неохеленске студије

 <https://orcid.org/0000-0001-7195-4053>

Кључне речи:

αλάτι,
co,
фразеологизми,
паремиије,
грчки,
српски,
семантичка поља,
лингвокултурологија

Апстракт

Предмет нашег рада јесте лингвокултуролошка анализа паремиија и фразеологизама са компонентом *αλάτι* (= *co*) у савременом грчком језику, у циљу расветљавања симболичког, метафоричког и конотативног потенцијала наведене минералне материје у оба језика. Као секундарни циљ издваја се изналагање преводних решења у српском језику за анализиране грчке безеквивалентне фразеолошке конструкције. Истраживању се приступа с контрастивног, семантичко-концептуалног и лингвокултуролошког становишта. Резултати до којих се дошло указују на специфичну културолошку функцију свих забележених паремиија и фразеологизама, будући да највећи број грчких примера у својој семантичкој структури не поседује свог правог еквивалентног парњака у српском. (*примљено: 8. марта 2023; прихваћено: 2. јуна 2023*)

<https://anali.fil.bg.ac.rs>

1. Предмет, циљ и методологија рада

Предмет овог рада јесу фразеологизми и паремије са компонентом *αλάτι* (= со) у савременом грчком језику. Фразеологија се као наука издвојила с циљем проучавања специфичних вишелексемних спојева који имају синтаксичко-семантичке карактеристике које немају други вишеречни spoјеви. Постоји фразеологија у ужем смислу, која проучава само фразеологизме са свим особинама, и фразеологија у ширем смислу, која обухвата и оне вишелексемне спојеве који немају баш све карактеристике, али ипак нису на самој периферији фразеолошког система, односно поседују неопходне одлике. У савременим проучавањима често се приступа проучавању фразеолошких јединица у ширем смислу, без повлачења јасне границе међу таквим језичким јединицама (уп. Прčić, 1997; Θώρου, 2003; Θώρου, 2006; Κλαίρης/Μπαρπινιώτης, 2005; Пејовић, 2015). Због процеса фразеологизације, семантичке – на основу транспоновања значења, и синтаксичке – путем експанзије или редуkcије и кондензације, вишелексемски спојеви нису јасно одељени једни од других, а пословице представљају један од најзначајнијих извора фразеолошких јединица у тим процесима (Мршевић-Радовић, 1987: 59). Стога смо се определили да критеријум приликом ексцерпирања нашег корпуса буде искључиво компонента *αλάτι*, која је углавном и семантички фокус у тим конструкцијама, без дефинисања њиховог фразеолошког статуса. Наведене фразеолошке конструкције ћемо разматрати као лингвокултуролошке јединице, будући да је у науци одавно познато да фразеологизми и паремије сваког језика у својој мотивационој бази садрже и многобројне елементе народне традиције, религије, митологије и фолклора.

Анђелка Пејовић, осврћући се на основну разлику између фразема и паремија ауторке Корпас Пастор (Corpas Pastor, 1996: 134), као и на степен генерализације и промене израза, истиче да паремије, које се, због високог степена генерализације, употребљавају у дискурсу у готовом облику, заправо чине јединице говора, а не језичког система, те се стога могу посматрати пре као културолошки него језички феномен (Пејовић, 2015: 54). Анализирајући њих и њихов одраз колективног искуства одређеног народа, тежимо реконструисати језичку слику света Грка и Срба и констатовати степен њихове подударности.

Наше емпиријско истраживање обухвата следеће кораке:

а) ексцерпцију фразеологизама и паремија у савременом грчком језику које садрже компоненту *αλάτι*, из доступних релевантних једнојезичних и двојезичних речника, општих и фразеолошких у штампаној и електронској варијанти, као и из збирки пословица (в. у Литератури). Поред њих, послужили смо се и претраживачем *Google* као додатним (секундарним) обликом провере учесталости и значења прикупљених фразеологизама и паремија;

б) анализу фразеолошких и паремиолошких значења с тенденцијом да се понуде одговарајућа преводна решења на српском језику. Грчки језик је полазни, а српски циљни језик, мада, како примењујемо контрастивну методу, у складу са потребама рада полазни језик може бити и српски;

в) класификацију сходно нивоима семантичке и структурне подударности.

Ради лакшег поређења, грчке примере дали смо као глосе. Сваки пример нулте еквиваленције обележен је астериском, док је у делимично подударним примерима свако структурно одсупање подвучено.

Теоријски оквир овог истраживања почива на поставкама концептуалне анализе. Међутим, како су фразеологизми готово увек носиоци културних информација, методолошки поступци за које смо се определили у овом раду су у складу с ексцерпираним корпусом и интердисциплинарним приступом у фразеологији. Семантичка анализа укључила је методе когнитивне лингвистике (Lakoff/Johnson, 1980), те је концептуални приступ надограђен лингвокултуролошким разматрањима и осврће се на културне компоненте фразеологизама. Корпус смо посматрали кроз семантичка поља.

Циљ нашег истраживања свакако није давање исцрпног прегледа свих фразеолошких израза који садрже компоненту *co* у себи, као ни давање исцрпне лингвокултуролошке анализе сваког фразеологизма понаособ, већ нам је намера да скретањем пажње на њихову сликовиту позадину с културним садржајем разоткријемо фразеолошко значење и покушамо да предочимо најадекватније преводне еквиваленте у српском језику.

2. Идиоматичност

Постојање вишелексемних спојева, идиоматичних лексикализованих синтагми, у супротности је са традиционалним учењем које налаже да се говорна продукција реализује према основним принципима и правилима комбиновања базних јединица ускладиштених у нашој меморији. Како је продукција говора базирана истовремено на садејству слободе и ограничења, однос слободног комбиновања и процеса стереотипизације привукао је пажњу истраживача (Jespersen, 1924; Bolinger, 1976; Sinclair, 1991 и др.) који истичу да корисник реализује језичку поруку посредством слободног комбиновања основних језичких јединица, али и посредством готових вишелексемних конструкција које су као такве усвојене и не настају у тренутку говора (Γαλαντόμος, 2008: 120–121, цитирано у Милојевић, 2021: 74).

Синтетичност значења фразеолошких јединица представља једну од фундаменталних обележја поменутих јединица. Јединствено, целовито значење је оно што чини фразеолошке јединице препознатљивим и што их разликује од вишелексемних слободних спојева. Идиоматичност посматрамо као својство израза са семантичким транспонованем најмање једне, или пак свих лексичких компоненти које га формирају (Matešić, 1982: VI). Фразеолошке јединице значење не добијају простим сабирањем значења саставних компоненти, нити простим декодирањем рашчлањених компоненти фразеолошких јединица, као код нефразеолошких вишелексемних јединица. Разлог томе јесте десемантизација најмање једне, ако не и свих компонентних јединица посредством метафоре или метонимије. Како Вуловић истиче, према Мелерович и Мокијенку, преносни елементи семантичке транспозиције такође могу имати и симболички, ритуални карактер (Мелерович/Мокијенко, 2008: 123, цитирано у Вуловић, 2015: 97).

Процес транспоновања значења не одвија се код свих фразеолошких јединица на исти начин. Сам вид детерминације међу лексемама на семантичком плану и однос сема у семантичкој структури фразеолошких јединица (Алефиренко, 1980: 36; Συτζωνίδης, 2000: 28–29; Вуловић, 2015: 97) условљава степен идиоматичности реализованог фразеолошког значења и степен варијабилности јединственог значења (Милојевић, 2021: 75).

Посматрајући степен идиоматичности значења, Симеонидис (2000: 27–31) разликује потпуно идиоматичне и делимично идиоматичне фразеолошке јединице, слично Мршевић-Радовић (1987: 63) која на основу врсте фразеолошког значења разликује глобалне од компонентних фразеолошких јединица. Оваква класификација произилази из директне везе могућих врста метафоризације и семантичке транспарентности: а) транспарентна метафоризација подразумева семантичко транспоновање значења фразеологизама на основу дословног значења барем једног од конститутивних елемената; б) нетранспарентна метафоризација везује се за фразеологизме код којих је метафора условљена историјским, митолошким чињеницама, обичајима и мање познатим условима живота, класичним текстовима, Библијом, црквеном и књижевном традицијом¹, те је неопходно укључивање резултата етимологије и других научних дисциплина, с циљем да се декодира значење фразеолошких јединица; и в) трећу групу чине фразеолошке јединице које конструишу синсемантичне лексеме чланова, заменица, предлога, везника и др. с функцијом везника у реченици, изузетно апстрактног значења, будући да не постоји метафорична спона између лексема и семантичког транспоновања (Συτζωνίδης, 2000: 30–31).

Испитујући ефекат синтаксичке устаљености на обраду и усвајање идиоматских израза Гибс и Гонзалес (Gibbs/Gonzales, 1985: 256) долазе до закључка да је време које је потребно за разумевање идиоматских израза много краће него што је то случај са неидиоматским изразима, што налазимо да је у директној вези са мотивационом сликом процеса фразеологизације. Штавише, брже се поимају изрази устаљене синтаксичке структуре наспрам израза флексибилне структуре који дозвољавају поједине измене на плану синтаксе. Људи брже обрађују окамењене изразе, него изразе флексибилне синтаксичке структуре, јер због дуже обраде флексибилних израза они постају препознатљиви и незаборавни на семантичком плану. Окамењени идиоми чини се да су чешће у употреби од флексибилних, те се стога лакше детектују у менталном лексикону (*ibidem*) (Милојевић, 2021: 76).

3. Неколико речи о соли

Лексема со има више семантичких реализација у складу са употребном функцијом. Тако се у хемији каже да је то јонско једињење, састављено од

1 Нешто више о семантичкој непрозирности пословица у текстовима из књижевне традиције испитати Триандафиллидис (Τριανταφυλλίδης, 1947), а о семантици учених фраза уп. Јорданиду (Γορδανίδου, 2001).

позитивно и негативно наелектрисаних катјона и анјона (McNaught/Wilkinson, 1997), „које настаје делимичном или потпуном заменом водоникових атома киселина атомима метала“ (МПЕ, 1978: 257). Свака со је врста чврсте минералне материје чија боја варира у зависности од самог хемијског састава. Најпознатија со у свим културама, кухињска со (натријум хлорид), уобичајене је снежнобеле боје – то је „мрвљив и растопив минерал специфичног укуса; употребљава се као зачин и у индустријске сврхе“ (РМС, 1973: 910)² уз значење: хем. *спој настао везивањем позитивног дела дужине и негативног дела киселине*.

Шире гледано, со се може сагледати као један од најважнијих симбола једнакости између свих друштвених сталежа: будући свима потребна, одвајкада се налазила на трпези и сиромашних и богатих, при чему се социјални и економски положај одражавао понајпре у томе где се држи, да ли у најпростије или у најлуксузније израћеним сланицима. Стога РМС наводи и значења која се везују обично за хлеб: а. ознака за основну људску храну; б. симбол за гостопримство, гостољубивост, пријатељство, затим: фиг. симбол умне снаге, мудрости.

4. Анализа грчких фразеологизама и паремија са саставницом αλάτι

Из наше целокупне грађе ексцерпирано је близу 80 фразеолошких примера, од којих је двадесетак репрезентативних анализирано у раду.

Уколико имамо на уму ниво потпуне подударности, проналазимо фразеолошки пример, библизам³ *εἶμαι ἄλας τῆς γῆς* = **бити со земље**, који је саставни део Јеванђељске беседе на гори у Светом јеванђељу по Матеју (Матеј 5: 13). Како је књижевног порекла, смисао му је да укаже не само на нешто изузетно вредно и неопходно у животу човека, него и на његове највише моралне одлике, понајпре на непоткупљивост и неподмитљивост, јер се сматрало да со има својства да одврати од корупције (PDS, 1996: 823). Мотивациона слика лежи у хришћанском учењу (схватању) по коме су обични људи, попут рибара, пастира, занатлија и других, такође битан елемент људског друштва; они га покрећу, без њих оно не би било цело, баш као што и јело без соли није употпуњено. Транспоновањем значења добијамо фразеолошко значење које имплицира

2 Један од главних рецептора укуса код људи јесте и онај који региструје слано, што ће рећи да су људи, као и велики број животиња, природно оријентисани према овој материји и да је она саставни део њиховог живота. Медицина је доказала важност присуства соли у организму, јер активно учествује у размени материја у људском организму, у метаболизму као и у преносу електричних импулса између неурона. На Балканском полуострву свега су три природна налазишта камене соли на копну – док су два напуштена (у Трансилванији у близини данашњег града Турде, друго у Бугарској: по археологу Николову (Nikolov, 2010: 492–497), Провадија-Солницата је до данас најстарији познат рудник соли на континенталном делу Балкана који је већ од половине 6. миленијума пре Христа /период касног неолита/ био у интензивној експлоатацији), данас је активно само оно у околини града Тузле (< тур. tuz = со) које, заједно са сланим језерима представља остатак некадашњег Панонског мора.

3 „Под термином ‘библизам’ (рус. библеизм) подразумевају се (...) језичке творевине, устаљени изрази, фразеолошке јединице, цитати, терминолошке синтагме, који могу бити преузети директно као готове форме из Библије или могу посредно настати под утицајем алегорија, параболо, догађаја описаних у Светом писму, али могу потицати и из хришћанског предања“ (Вуловић, 2015: 34–35).

вредности сваког појединца и његових квалитета, те овај пример сврставамо у семантичко поље МОРАЛНЕ КАТЕГОРИЈЕ.

Делимичну структурну подударност, а семантичку еквивалентност бележе наредни, изузетно фреквентни примери из семантичког поља за изражавање ОСЕЋАЊА И СТАЊА физичког бола и патње:

- **ρίχνω αλάτι σε παλιές πληγές**⁴ (= „бацати со на старе ране“) = *метнути / ставити / стављати (коме) со на рану*

У оба примера значење се односи на мучно и непријатно подсећање некога на какав рђав и болан догађај који је доживео, искусио или проузроковао својим понашањем или делом. У српском језику постоји и варијантни облик *позледити, повредити стару рану / дирнути, такнути, отворити стару рану* (РСМ, 1973: 1127). У мотивационој слици фразеологизама садржан је опис народног начина лечења (неговања) отворених рана. Искусвена пракса је показала да је со, осим што има одлична својства као конзерванс у припремању хране, и добар облик дехидратације меса, последично ране, као и превенције од инфекција. Међутим, како директни додир површине ране са сољу изазива велике болове, овај облик реалног догађаја метафорички је пренесен да означи донекле сличан или близак осећај огромне емотивне nelaгоде и унутрашњег психичког бола који би се по својој јачини могао изједначити са таквим доживљајем.

Назначимо да се потпуно иста веза соли и ране примећује и у наредној грчкој идиотипичној конструкцији **τον έκανα του αλατιού** (= „учинио сам га од соли“) која одговара српским неподударним конструкцијама **премлатити (кога) као вола у купусу*. Реч је о томе да је неко доживео такве батине и премлаћивање да су му се створиле или отвориле живе ране по телу. У време када нису постојали антибиотици и други савремени начини лечења повреда, грчки народ је знао за лековито дејство соли у спречавању њиховог флисовања, некрозе коже и ткива као и у постепивању њиховог зацељења (ово је могуће, јер се со понаша као ефикасан ресорптивни материјал и као сува облога), па у том погледу конструкција се базира на базној слици директног стављања/наношења соли на ране што визуелно одаје утисак као да је особа „од соли“. У српском језику исто значење имају и варијантни облици *светити коме дрвена масла и удесити некога за Врбицу* ироничног значења „лечити кога батинама“ (Мршевић-Радовић, 1987: 121), односно „удесити, дотерати кога батинама за тај празник до негпрепознавања“ (Вуловић, 2015: 76)

- **φάω ψωμί κι αλάτι με (κάποιον)** = *појести џак соли са (неким) / (по)јести с ким со и хлеб*

У позадинском талогу овог фразеолошког пара, као и у српском варијантном облику, налази се слика међусобног дељења хране (намирнице и зачина)

4 Уп. са синонимним *ξύνω παλιές πληγές* (= „чешати старе ране“).

не само између чланова једног домаћинства, једне породице, него и шире сагледано између људи. Хлеб и со су два гастрономска елемента која се по укусу одлично слажу и надопуњују, па отуда је смисао указане конструкције дубљи психолошки – „искусити заједно са неким нешто“. Путем заједничког преживљавања, проласка кроз (позитивна и негативна) животна искушења и њиховог дељења, најлакше је увидети какав је нечији карактер, понашање, моралне одлике. Другим речима, у питању је изражавање моралног суда о оном другом путем откривања свих његових вредности и особина као човека. У српском варијантном облику посебно је истакнута со, и то не без разлога – у периоду када је настао фразеологизам, у српском друштву со је била веома скупа и ретка, те њена самостална употреба далеко више наглашава указани семантички смисао из сфере међуљудских односа, тачније речено семантичког поља ПОЗНАВАЊЕ.

Са друге стране, из истог семантичког поља хлеб и со као заједничке компоненте фигурирају у српском фразеологизму **дочекати (кога) хлебом и сољу**⁵ који је у потпуности идиотипичан у односу на грчки фразеолошки систем. Поред хлеба, „својеврсног протопипског представника семантичког поља хране“ (Нтпјак, 2007: 198), со је била укључена у одређене обреде и обичаје, попут указаног којим се указује велика част и одаје посебна почаст драгом госту пред вратима нашег дома. Како су цивилизовани народи неговали обичај сачекивања гостију са специјално припремљеном свечаном погачом од белог брашна, и њеним ритуалним изношењем уз со, овај обичај је мотивисао израз *слагати се као хлеб и со* значења „живети у пријатељству, веома се лепо слагати с неким“ (Мршевић-Радовић, 2012: 95). Тако оба елемента носе смисао велике и срдачне гостопримљивости, пријатељства, као и заједничког дељења онога што се сматрало највреднијим у сваком домаћинству: хлеба, као симбола богатства и обиља (у храни), и соли, као посебног симбола чувара од злих духова, са једне стране, те симбола бесмртности управо због свог („магијског“) својства да се никада не мења и да намирнице чува (конзервира), са друге. У том погледу, сходно општем словенском веровању, со је била далеко драгоценија чак и од самог злата, на шта реферише и данашња словачка пословица *sol' je skutočnejšia než zlato*.

Назначимо да се посебна веза хлеба и соли читава у српском у виду узвичне реченице која функционише као заклетва **тако ми хлеба и соли!**⁶ чији еквивалент у грчком гласи, без компоненте соли, *μα το ψωμί/στο ψωμί που τρώω*

5 Овај фразеологизам, осим у јужнословенским језицима, на Балканском полуострву постоји још и у румунском – *a primi pe (cineva) cu pâine și sare*, што указује на преношење културолошких елемената, док је у албанском компонента *со* замењена соматским елементом: *pres (dikë) me bukë e me zemër të bardhë* (= „дочекати /неког/ са хлебом и белим [тј. чистим] срцем“). И у мађарском се такође осећа овај словенски културолошки и обредни утицај уз донекле измењени компонентни састав у односу на српски – *lány kenyérről várt (valakit)* (= „дочекати /кога/ са меким [тј. свежим] хлебом“). „Многи културни народи познавали су, а и сачували обичај дочекивања гостију с ритуалним изношењем хлеба и соли“ (Мршевић-Радовић, 2012: 95).

6 Данас се у свакодневном говору чешће чују варијанте *тако ми Бога/очију/живота/деце/свега* као знатно експресивније.

(= „тако ми хлеба/у хлеб који једем“). Културолошки посматрано, овим чином се уз божије дарове потврђује истинитост и поузданост нечијих речи или нечијег поступка, чиме се квалификују особине части и поштења говорника.

- **σπέρνω/-ει αλάτι** (= „сејати/сеје со“) = *бацати со (несак) у море / солити море*

Фразеолошки пар функционише као квалификатор каквог узалудног чина или акције, те припада семантичком пољу делатност / активност, тачније речено узалудан / бесмислен посао. На основу глагола који творе наведене изразе можемо закључити да је реч о кинетичким покретима везаним за обављање типичних ратарских и рибарских потеза – бацање мрежа, као и семена при сетви. У овом случају, додавање нечега чега већ има у обиљу, а према аналогiji ствари то је управо со у мору, представља потпуну бесмислицу и узалудан, непримерен напор. У њима со се доживљава искуствено као мртва, беживотна материја, неплодоносна, те њено сејање/бацање конотативно указује на крајњи неуспех, на јаловост радње која се обавља. Културолошки сагледано, највероватније је да је српски у извесној мери отрпео утицај грчког, што се донекле може рећи и за албански, где се као одговарајући преводни еквивалент јавља делимично подударан фразеологизам, али без компоненте соли и *hedh farë në det/ujë* (= „бацати семе у море/воду“).

Истом семантичком пољу припада и идиотипична грчка паремија **αλάτι πάει στην αλυκή και φύγανα στο λόγγο** (= „со иде у солану, а суварци у луг“) којом се указује на потпуну бесмисленост обављања неког посла. Паремија је првобитно означавала ситуацију у којој су трговци ради стицања зараде покушавали да продају и оно чега већ има у изобиљу. У српском би се најприкладније пренела фразеолошки **приморцима козлиће продавати*, будући да их они свакако имају јер су им били неопходни у кршевитом подручју, као и фразеологизмом *дрва у шуму носити* који такође означава узалудан посао.

У паремији **όποιος κατουράει στη θάλασσα, το βρίσκει στο αλάτι** (= „ко моча у море, то нађе у соли“) потенцира се на узајамно-последичној спрези између радњи и последица, па зато семантички одговара српској **како сејеш, онако и жањеш*, док је структурно делимично подударна с албанском *ç`bën në det, e gjep në krijë* (= „што чиниш у мору, то нађеш у соли“). Веза између мора и соли у грчкој (и албанској) паремији је очигледна, а искуствено је и додатно потврђена: да је могуће у процесу сушења морске соли пронаћи разне одбачене, изгубљене предмете, ствари и слично, што ће рећи да је све у природи, као и у друштву и у животу, тесно повезано и да се ништа не одвија без пре или касније обавезне наплате.

Посебну целину чине идиотипичне грчке паремије и фразеологизми који се на српски пренесе или путем друкчијих облика фразеологизације или нефразеолошки. То је група нултог степена еквиваленције. Њих је највише и припадају наредним семантичким пољима негативно обојених:

а) ПОНАШАЊЕ / ПОСТУПЦИ

- **δε φοβάται ο παστουράς το αλάτι** (= „не боји се пастрма соли“)

Грчка паремија садржи кулинаризам, пастрму, врсту посебно припремљеног меса од бивола (или камиле) зачињеног, стишњеног (пресованог), затим осушеног на ваздуху, а претходно добро посољеног. Пастрма у српском значи сушено и димљено говеђе, овчје, козје и свињско месо. Овај грчки (оријентални и наш) специјалитет незамислив је без соли која га, поред свих додатих елемената, спречава да се поквари. Због тога је ова тесна веза послужила за метафоричко изражавање и пластично дочаравање извесне навике код човека, устаљеног начина понашања или деловања. Као најприближнији семантички парњак овом фразеологизму одговара српски неподударни **навикао је магарац на самар* чиме се у оба примера конотативно и асоцијативно указује да је неко и даље спреман да настави да подноси напоре, чак и оне можда веће и теже од уобичајених.

б) ОСЕЋАЊЕ И СТАЊЕ

- **μένω στήλη αλάτος** (= „остати стуб соли“)

По свом пореклу, то је интернационални фразеолошки библизам везан за причу о Лотовој жени која се претворила у слани камен у часу када се осврнула да види Содому у пламену (Постанак, 19: 26). На српском, међутим, се најприближније може пренети другачијом конструкцијом **укипити се као дрвена Марија*, при чему се, као и у грчком, семантички подразумева присуство одређене дозе уплашености, неизвесности и страха од каквог призора, непријатног изненађења или чије реакције.

в) ОДСУСТВО АКТИВНОСТИ (НЕМЕШАЊЕ)

- **σε ξένο φαϊ αλάτι μη ρίχνεις** (= „у туђе јело со не бацај“)

Како су међуљудски односи у друштву сложени, да би се избегли могући сукоби, размирице и неслога, указана грчка паремија има пословични карактер, даје поуку да се клонимо мешања у туђа посла. Заснована је на искуственој слици да се досољавање/сољење јела увек врши према властитом укусу или навици, што значи да ће сваки покушај досољавања јела неком другом без мере и/или његове сагласности представља мешање у туђи укус. Из тог разлога метафорички и конотативно ова паремија практично и прагматично поручује да је потребно клонити се било каквог мешања у туђе јело, односно шире сагледано у туђе ствари. На српском њен одговарајући еквивалент проналазимо у бинарној пословици шаљивог, али ништа мање поучног карактера **гуска прасе, свак нек гледа за се, ко те пита брије ли се владика!*.

Г) ДЕЛАТНОСТ / АКТИВНОСТ (ИЗБЕГАВАЊЕ)

- **ρίχνω σε (κάποιον) αλάτι** (= „бацити на /кога/ со“)

Назначени фразеологизам, без одговарајућег преводног еквивалента у српском, заснива се на опису кинетичке радње која је саставни део обреда где се обавља двоструку функцију: ритуално прочишћење, са једне стране, а са друге служи као непосредна магијска заштита (РСМ, 2001: 502). Другим речима, то је магијски чин усмерен обично према нежељеном госту чија снага почива на народном веровању у натприродне моћи соли. Како је увек у истом физичком облику, како одолева протоку времена и задржава сва своја својства, онда је, сходно грчком народном веровању, сасвим могуће да једна таква вечна, непроменљива и божанског порекла материја, док „се баца на некога“, како показује сачувана слика, постиже ефекат одбране и личне заштите (појединца, породице, групе). Својим лустративним дејством она одвраћа демонске силе, будући да „се сматрало да се демони гнушају соли“ (Biderman, 2004: 362), односно непримерене, нежељене и зле особе од нас, истовремено чувајући онога који је баца.

Д) ОСЕЋАЊЕ И СТАЊЕ

Еротска пожуда исказана у облику бинарног склопа шаљивог карактера **φάε αλάτι κι έλα στο κρεβάτι**²⁴ (= „поједи со и дођи у кревет“) нема одговарајућег семантичког парњака у српском језику. Назначена конструкција се данас ретко може чути, а настала је захваљујући раширеном народном веровању да се, уколико се додатно даје животињања, поспешује њихову сексуалну функцију, чиме ће бити плодније и, последично, имати увећану жељу за парењем. Тако се овај концепт промишљања о соли као о снажном афродизијаку пренео и на човека.

Семантичка поља позитивне конотације чине следећи фразеологизми и паремије са компонентом соли:

а) ПОМИРЕЊЕ

Једна од карактеристика међуљудских односа у друштву представља чин помирења/измирења (с јасном конотацијом праштања) на шта реферише номинални израз **Ίσα είπαμε/ νερό και αλάτι** (= „док смо рекли/ вода и со“). Реч је о крњем облику фразеологизма у акузативу. Његова заснованост лежи у искуственом сазнању да се со лако и брзо раствара у води. Реч је о симболичком чину где главну функцију носи не лексема со него лексема *вода* – она је, по својим својствима у народном веровању, доживљена као живо биће које има способност да очисти, поништи и однесе са собом све лоше учињено,

изговорено, помишљено. У том погледу се схвата као окултно средство којим се постиже одређени циљ: тиме што у себе упија све лоше и негативно, она је посебан медијум лустрације и поновног довођења у ред ствари. И поред тога што у српском заиста нисмо пронашли неку одговарајућу фразеолошку или паремиолошку конструкцију, најприближнија по смислу овом фразеологизму била би дечија изрека **мир, мир, мир, нико није крив*.

б) КВАЛИФИКАТОР ФИЗИЧКИХ И КАРАКТЕРНИХ ОСОБИНА

Реч је о двама синонимним грчким паремијама:

- **άντρας χωρίς μουστάκι, αβγό χωρίς αλάτι = αλήθεια δίχως ψέματα, φαι χωρίς αλάτι** (= „мушкарац без бркова [је као] јаје без соли“ / „истина без лажи [је као] јело без соли“)

од којих последња има две додатно забележене варијанте:

- **την αλήθεια πάντα κράτει και το ψέμα ας έχει αλάτι / το ψέμα είναι αλάτι της αλήθειας** (= „истину увек држи а лаж нек има соли“ / „лаж је со истине“)

У првонаведеним примерима изграђеним путем асиндетског поређења, при чему је први структурно и геминантан, истичу се у контрасту два неспојива елемената, човек и истина с кулинаризмима, али која вештим комбиновањем и асоцијативним повезивањем добијају оправдање и јасан логички смисао. Реч је о културолошки и гносеолошки обојеним паремијама заснованим на објективним и искуствено доказаним чињеницама. Тако се у првој истиче главна одлика мушкарца, брк(ови), који, заједно са брадом, у патријархалном друштву симболизују мужевност, зрелост, снагу и поузданост човека, чиме се он разликује од голобрадог младића без права гласа и на женидбу. Исто тако јаје, иначе намирница неутралног укуса, развија своју праву арому тек у комбинацији са сољу. Међусобно поређење и слагање у линеарном низу двеју дијаметрално супротних лексичких компоненти с њиховим комплементарним елементима, мушкарца и брка те јајета и соли, говори о убедљивости и о неумитној очигледности, односно о правом стању каквом јесте. По истом принципу се комбинују и преостале паремије с кључним лексемама *истина*, *лаж* и *со*: у њима се запажа народно промишљање о истини као о суштинском појму човекове моралне стране, истинољубивости – да је истина оно чему увек треба тежити. „Зато уз истину не стоје епитети ни „слана“ ни „неслана“, ни „посољена“, јер је истина (већ) мудра, а лаж остаје „пресољена“ (претерана) или „неслана“ (глупа)“ (Мршевић-Радовић, 2008: 49). „Додавањем соли чине се ствари смисленијим“, односно „досољавати значи претеривати у измишљању (лагању), изостављање соли уопште мотивише значење *говорити без мало памети, мудрости*“ (Мршевић-Радовић, 2008: 49).

Две наредне идиотипичне конструкције припадају истом семантичком пољу. Прва је паремија **ο άνθρωπος εἶναι γλυκός σαν μέλι και βαρύς σαν αλάτι** (= „човек је слadak као мед а тежак као со“) која на врло експресиван и готово поетски начин непосредно одражава суштину човековог карактера – са једне стране, позитивне, приказује се као умилан, доброћудан, са друге, негативне, немилосрдан је и продоран – при чему упоређења намириница према њиховим својствима даје кључни смисао употребе обају кулинаризма опречних укуса. Паремија се углавном односи на добру и благоглагољиву особу која уме с људима; другим речима, она није манипулатор нити тежи обмани, али постиже свој циљ на леп, каткада и практичан начин. Колико смо успели да истражимо, ова паремија нема свој преводни еквивалент у српском, чак ни приближан.

Друга конструкција шаљивог карактера **ζωή χωρίς χιούμωρ, θάλασσα χωρίς αλάτι** (= „живот без шале [је као] море без соли“) припада семантичком пољу начин живота. По свом значењу чини нам се да је веома блиска Његошевим стиховима *чаша жучи иште чашу меда*: у оба примера реч је о сагледавању живота као мешавине разних околности, па уз тешке и непредвиђене, симболично приказане као со, односно жуч, у животу постоје и они леви, срећни и весели моменти, симболички осликани као мед и хумор. У грчкој колокацији живот се упоређује с морем чији је главни састојак со: тако се оба комплементарна елемента сагледавају као вечна и постојана.

5. Закључно разматрање

У раду смо посветили пажњу једном низу одабраних грчких фразеологизама и паремија изведеним помоћу кључне лексеме *αλάτι*, настојећи да сваком забележеном примеру пружимо најадекватнији преводни еквивалент на српском. Чињеница је да је само један пример потпуно подударан у оба језика, како је показала контрастивна анализа, док сви остали припадају или категорији делимично подударних или апсолутно неподударних услед одсуства лексичко-структурних и семантичких подударња. И поред тога што савремени грчки и српски језик припадају балканском језичком ареалу (Balkansprachbund), у односу на српску, грчку фразеолошку слику карактерише веће присуство фразеологизама и паремија са саставницом *со*, што неминовно говори у прилог о грчкој идиоматској идиотипичности у односу на српску. Чињеница је да је у свакој људској култури *со* најважнији кулинарски састојак; међутим, њен статус као лингвокултуреме је од друштва до друштва, од народа до народа веома различит и разноврстан. Управо то показује и наша фразеолошка анализа: грчка лексема *αλάτι* је знатно продуктивнија у грађењу фразеолошких и паремиолошких јединица, што се може протумачити историјски, економски и географски – Грци, у односу на остале балканске континенталне народе, не само да су одвајкада (били) упућени на со због непосредног додира са морем из кога су је вадиле, већ је она за њих била (и остала) важна роба у трговини на Медитерану и шире (неретко је њоме била плаћана и свака друга роба). Тиме је ова лексема концептуално постала денотат, носилац одређених, специфичних

информација које су временом, у културолошком и језичком погледу, постали маркери извесних сазнања и саставни део грчког погледа на свет. У односу на српски еквивалент, грчка лексема има посебан статус као лингвокултураема, што се види по томе што за говорнике српског лексема *so* не садржи ону конотацију нити емоционално-изражајну обојеност какву има грчка лексема *αλάτι*. Како у себи укључује низ посебних симболичких значења, у односу на српску лексему, она се истиче као особена маркирана компонента материјалне културе која је директно уткана у свакодневни живот Грка.

На основу наше анализе увиђа се да је укупан број забележених конструкција у оквиру позитивних семантичких поља знатно мањи у односу на конструкције унутар негативних семантичких поља.

Када је реч о семантичким пољима, она су разноврсна. Разматране грчке фразеолошке и паремиолошке конструкције не само што су преко лексеме *αλάτι* добиле посебна, крајње изнијансирана значења – такав је, на пример, домен концепта личних (доживљених, проживљених) емоција где се у први план истиче смисао бола, патње, помирења/повезивања, праштања и сексуалне пожуде, или домен којим се подвлачи смисао узалудности и бесмисла обављања неке радње – него се свака од њих одликује и високим степеном индивидуализације и експресивности, будући да су у њима и даље присутни елементи позадинских слика које су послужиле као снажна мотивација за њихово стварање. У свим конструкцијама проналазимо слабије и/или јаче очитане трагове когнитивно-културолошких сазнања која се непосредно везују за лична или колективна искуства, промишљања, перцепције и доживљаје соли. Једна од улога соли у грчкој заједници везана је за апотропејску функцију заштите, односно ритуалног уклањања нечистих сила, док је друго важно својство соли, конзервирање хране, утицало на развијање концептуализације соли као вечности, непролазности и трајања у времену и простору. Са друге стране, у српском лексема *so* развила је процесом семантичког померања и метафоричко значење иманентно домену интелекта, што није случај у грчком. У обе културе *so* се сагледава као посебан симбол карактеризације међуљудских односа, о чему говоре засебне фразеолошке слике. Док у српском чин послужења госта хлебом и сољу имплицира гостопримство, наклоност, част и поштовање, што ће рећи да носи најширу позитивну семантичку конотацију, у грчком фразеологизму *ρίχνω σε (κάποιον) αλάτι* лексема *so* фигурира у негативној конотацији, с обзиром на то да њена магијска функција треба да обезбеди непосредну заштиту ономе који је баца од друге особе која се доживљава као претња, опасност или непожељна. У грчком фразеологизму */βσα εἶπαμε/ verb kai αλάτι* синдетско довођење у везу воде и соли симболично одсликава чин помирења, разрешења свих негативних и конфликтних ситуација између људи.

У односу на остале намирнице и зачине, *so* се у грчком (као и у другим језицима) издвојила због своје специфичне улоге и значаја који има за човеков живот и опстанак. Баш због такве позиције искоришћена је као један од пригодних фрејмова за осликавање сложене стварности, извесних догађаја

у њој као и међуљудских односа. Отуда ова лексема преко најразличитијих поступака фразеологизације, метафоризације, апстракције и генерализације у грчком фигурира као засебан лингвокултуролошки и етнолингвистички појам који на свој начин дефинише један део онога што чини или представља грчку страну погледа на свет.

Литература

- Алефиренко, Н. Ф. (1980). О статусе фразеологического значения среди семантических единиц других уровней языка. Сборник научных трудов *Проблемы фразеологии*, Тульский государственный педагогический институт, Тула, 34–42.
- [Alefirenko, N. F. (1980). O statuse frazeologičeskogog značenija sredi semantičeskikh edinic drugih urovnej jazika. Sbornik naučnih trudov *Problemi frazeologijii, Tulskej gosudarstvennij pedagogičeskij institut*, Tula, 34–42]
- Библија: *Свето писмо старог и новог завета*. (2005). (Љ. Ранковић, ур.). Глас цркве: Шабац, Ваљево, Београд.
- [Biblija: *Sveto pismo starog i novog zaveta*. (2005). (protođakon Lj. Ranković, ur.). Glas crkve: Šabac, Valjevo, Beograd]
- Вуловић, Н. (2015). *Српска фразеологија и религија: Лингвокултуролошка истраживања*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- [Vulović, N. (2015). *Srpska frazeologija i religija: Lingvokulturološka istraživanja*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU]
- Мелерович, М. А., Мокиенко, М. В. (2008). *Семантическая структура фразеологических единиц современного русского языка*. Кострома: Федеральное агентство образования, Костромской государственный университет имени Н. А. Некрасова.
- [Melerović, M. A., Mokienko, M. V. (2008). *Semantičeskaja struktura frazeologičeskikh edinic savremenog ruskogog jazika*. Kostroma: Federalnoje agentstvo obrazovanija, Kostromskoj gosudarstvennij universitet imeni N. A. Nekrasova]
- Милојевић, И. (2021). *Соматизми и концептуализација емоција у грчком и српском фразеолошком систему* (необјављена докторска дисертација). Филолошки факултет, Београд.
- [Milojević, I. (2021). *Somatizmi i konceptualizacija emocija u grčkom i srpskom frazeološkom sistemu* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološki fakultet, Beograd]
- Мршевић-Радовић, Д. (1987). *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.
- [Mršević-Radović, D. (1987). *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet]
- Мршевић-Радовић, Д. (2008). О антропоцентризму у српској фразеологији („лажљив“, „лагати“ у синхронји и дијакронји). *Књижевност и језик*, LV(1–2), 47–55.
- [Mršević-Radović, D. (2008). O antropocentrizmu u srpskoj frazeologiji („lažljiv“, „lagati“ u sinhroniji i dijahroniji). *Književnost i jezik*, LV(1–2), 47–55]

- Мршевић-Радовић, Д. (2012). Концепт гостопримства у српском језику. *Семинар српског језика, књижевности и културе, Предавања, 1*, 91–100.
[Mršević-Radović, D. (2012). Koncept gostoprимstva u srpskom jeziku. *Seminar srpskog jezika, književnosti i kulture, Predavanja, 1*, 91–100]
- Пејовић, А. (2015). *Контрастивна фразеологија шпанског и српског језика*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
[Pejović, A. (2015). *Kontrastivna frazeologija španskog i srpskog jezika*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet]
- Biderman, H. (2004). *Rečnik simbola*. Beograd: Plato.
- Bolinger, D. (1976). Meaning and Memory. *Forum Linguisticum, 1*, 1–14.
- Gibbs, R., Gonzales, G. (1985). Syntactic frozenness in processing and remembering idioms. *Cognition, 20*, 243–259.
- Jespersen, O. (1924). *Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseologia española*. Madrid: Gredos.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- McNaught, A. D., Wilkinson, A. (1997). Salt. In *IUPAC. Compendium of Chemical Terminology*, 2nd ed (p. 1329). Oxford: Blackwell Scientific Publications.
- Nikolov, V. (2010). Salt and Gold: Provadia-Solnitsata and the Varna Chalcolithic Cemetery. *Arhäologisches Korrespondenzblatt, 40*, 487–501.
- Prčić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci/Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića (Novi Sad: Budućnost).
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: OUP.
- Hrnjak, A. (2007). Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 33(1)*, 197–216.
- Γαλαντόμος, Ι. (2008). *Η διδασκαλία των μεταφορών και των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας* (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.
[Galandomos, I. (2008). *I didaskalia ton metaforon kai ton idiotismon tis neas ellinikis os kseneis/deuteris glossas* (unpublished doctoral dissertation). Panepistimio Thessalias, Volos]
- Κλαίρης, Χρ., Μπαμπινιώτης, Γ. (2005). *Γραμματική της νέας ελληνικής, Δομολεειτουργική-Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- [Klairs, Hr., Μπαμπινιώτης, G. (2005). *Grammatiki tis neas ellinikis, Domoleitourgiki-Epikoioniki*. Athina: Ellinika grammata]
- Συμεωνίδης, Χ. (2000). *Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
[Symeonidis, H. (2000). *Eisagogi stin elliniki fraseologia*. Thessaloniki: Kodikas]
- Θώμου, Π. (2003). Κριτήρια διάκρισης των λεξι(λογι)κών συνάψεων (lexical collocations) από τις στερεότυπες φράσεις (idioms) στις ρηματο-ονοματικές δομές. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, 1*, 393–401.
- [Thomou, P. (2003). Kritiria diakrasis ton leksi(logi)kon synapseon (lexical collocations) apo tis stereotypes fraseis (idioms) stis rimato-onomatikes domes. *Praktika tou 6ou Diethnous Synedriou Ellinikis Glossologias, 1*, 393–401]

Θώμου, Π. (2006). *Λεξι(λογι)κές συνάψεις (lexical collocations) στη Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα* (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο.
 [Thomou, P. (2006). *Leksi(logi)kes sunapseis (lexical collocations) sti Nea Elliniki os kseni glossa* (unpublished doctoral dissertation). Panepistimio Kritis, Rethymno]

Извори

А) једнојезични речници (општи и фразеолошки):

- Оташевић, Ђ. (2012). *Фразеолошки речник српског језика*. Нови Сад: Прометеј.
 [Otašević, Đ. (2012). *Frazeološki rečnik srpskog jezika*. Novi Sad: Prometej]
- РСМ 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика I–VI*. (1967–1976). Нови Сад–Загреб: Матица српска, Матица хрватска.
 [RMS 1967-1976: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika I–VI*. (1967–1976). Novi Sad-Zagreb: Matica srpska, Matica hrvatska]
- РСМ 1973: *Речник српскохрватског књижевног језика (1–6)*. (1973). Нови Сад. Матица српска, Матица хрватска.
 [RMS 1973: *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika (1–6)*. (1973). Novi Sad. Matica srpska, Matica hrvatska]
- РСАНУ 1959–: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. (1959). I–XX. Београд: Институт за српски језик САНУ.
 [RSANU 1959–: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. (1959). I–XX. Beograd: Institut za srpski jezik SANU]
- РСЈ 2007: *Речник српског језика*. (2007). Нови Сад: Матица српска.
 [RSJ 2007: *Rečnik srpskoga jezika*. (2007). Novi Sad: Matica srpska]
- Dictionary of Standard Modern Greek*. (n.d.). Portal for the Greek language. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/
- Матешић, Ј. (1982). *Фразеолошки рјечник хрватскога или српскога језика*. Загреб: Школска књига.
- Менас, А., Финк Арсовски, Џ., Вентурин, Р. (2014). *Хрватски фразеолошки рјечник*. Загреб: Наклада Лјевак.
- Влахόπουλος, Σ. (2007). *Λεξικό των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
 [Vlahopoulos, S. (2007). *Leksiko ton idiotismon tis neas ellinikis*. Athina: Kleidarithmos]
- Ιορδανίδου, Α. (2001). *Λεξικό λόγιων εκφράσεων της σύγχρονης ελληνικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
 [Iordanidou, A. (2001). *Leksiko logion ekfraseon tis syghronis ellinikis*. Athina: Ekdoseis Patakis]
- Κριαράς, Ε. (1995). *Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας, γραπτής και προφορικής*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
 [Kriaras, E. (1995). *Neo elliniko leksiko tis syghronis dimitikis glossas, graptis kai proforikis*. Athina: Ekdotiki Athinon]
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2011). *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Ιστορία των λέξεων*. Εκδόσεις: Κέντρο Λεξικολογίας.

- [Mrampiniotis, G. (2011). *Etymologiko Leksiko tis Neas Ellinikis Glossas, Istoria ton lekseon*. Ekdoseis: Kentro Leksikologias]
- Χρηστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (σύνταξη-επιμέλεια Χριστόφορος Γ. Χαραλαμπίδης)*. 2014. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών – Εθνικό Τυπογραφείο.
- [Hristiko leksiko tis Neoellinikis Glossas (syntaksi-epimeleia Hristoforos G. Haralampakis). 2014. Athens: Akadimia Athinon – Ethniko Typografeio]

Б) двојезични речници:

- Балаћ, А., Стојановић, М. (2002). *Грчко-српски речник: Еллено-сербско лексико*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- [Balać, A., Stojanović, M. (2002). *Grčko-srpski rečnik: Elino-serviko leksiko*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva]
- Мутавџић, П. (2007). *Грчко-српски речник идиома*. Београд: ИК „Јасен“.
- [Mutavdžić, P. (2007). *Grčko-srpski rečnik idioma*. Beograd: IK „Jasen“]
- Bricko, M., Salopek, D. (1994). *Hrvatsko-grčki frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Marković, A. (2001). *Srpsko-grčki rečnik: Сербско-ελληνικό λεξικό*. Atina: Mih. Sideris.
- Stavropoulos, D. N. (2012). *Oxford Greek-English Learner`s Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Stavropoulos, D. N., Hornby, A. S. (2011). *Oxford English-Greek Learner`s Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Ευαγγελόπουλος, Α. (2007). *Ελлено-Αγγλικό Λεξικό ιδιωματισμών, παροιμιών, ρητών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μιχάλη Σιδέρη.
- [Eyaggelopoulos, A. (2007). *Ellino-Aggliko Leksiko idiomatismou, paroimion, riton*. Thessaloniki: Ekdoseis Mihali Sideri]

В) двојезични речници на страним језицима:

- Collins Ελлено-αγγλικό λεξικό*. (2003). Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Collins Greek-English Dictionary*. (1997). Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Dizionario Greco moderno-Italiano, Italiano-Greco moderno*. (2006). Bologna: Zanichelli editore.
- English-Greek Advanced Dictionary*. (2006). Athens: Matzenta.

Г) збирке народних пословица

- Стефановић Караџић, В. (1977). *Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи*. Београд: Нолит.
- [Stefanović Karadžić, V. (1977). *Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi*. Beograd: Nolit]
- Daničić, Đ. (1871). *Poslovice*. Zagreb: Knjižarnica Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera).

- Αναγνωστοπούλου, Ι., Μπουσουνη-Γκέσουρα, Λ. (2014). *1.864 παροιμίες και γνωμικά. Ξέρουμε τι σημαίνουν?* Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- [Anagnostopoulou, I., Mpousouni-Gesyra, L. (2014). *1.864 paroimies kai gnomika. Kseroume ti simainoun?* Athina: Eksoseis Metaixmio]

- Κουβελάς, Δ., Α. (2018). *Παροιμίες και παροιμιώδεις φράσεις του Ελληνισμού*. Τόμος Α`-Β`. Θεσσαλονίκη: Κουβέλας Αλέξης.
- [Kouvelas, D., A. (2018). *Paroimies kai paroimiodeis fraseis tou Ellinismou*. Tomos Α`-Β`. Thessaloniki: Kouvelas Aleksis]
- Μερακλής, Μ., Γ. (2012). *Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (συγκριτική εξέταση)*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- [Meraklis, M., G. (2012). *Paroimies ellinikes kai ton allon valkanikon laon (sygkritiki eksetasi)*. Athina: Ekdoseis Pataki]
- Πολίτης, Ν., Γ. (1899–1902). *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού: Παροιμιαί*. Τόμος Α` - Δ`. Αθήνα: Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.
- [Politis, N., G. (1899–1902). *Meletai peri tou viou kai tis glossis tou ellinikou laou: Paroimiai*. Tomos Α` - Δ`. Athina: Typois P. D. Sakellariou]
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1947). *Παροιμιακές φράσεις από την ιστορία και τη λογοτεχνία*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Α.Π.Θ.
- [Triantafyllidis, M. (1947). *Paroimiakes fraseis apo tin istoria kai ti logotehnia*. Thessaloniki: Instituto Neoellinikon Spoudon A.P.Th]

Скраћенице у тексту:

- МПЕ 1978: *Μαλα Εγκυκλοπεδιја Просвета – општа енциклоπεдија*. (1978). Треће издање. Књига 3: Р–Ш. Београд: Просвета.
- РСМ 2001: Толстој, С. М., Раденковић, Љ. (ред.). (2001). *Словенска митологија – енциклопедијски речник*. Београд: Zeppter Book World.
- РДС 1996: Chevalier J., Gheerbrant, A. (Eds.). (1996). *The Penguin Dictionary of Symbols*. London: Penguin Books.

Ivana S. Milojević
Predrag J. Mutavdžić

Summary

***Τον έκανε τ`αλατιού* – ON MODERN GREEK IDIOMATIC EXPRESSIONS AND PROVERBS CONTAINING THE LEXEME *αλάτι* (= salt) AND THEIR TRANSLATIONAL EQUIVALENTS IN SERBIAN**

The main subject of our paper is the linguistic and cultural analysis of idiomatic expressions and proverbs (as they belong to a specific phraseological group) of Modern Greek which include the lexeme *αλάτι* (= salt) as their key component. Since salt is widely perceived as an immensely important mineral and spice for human life and man's survival, we have undertaken to analyze the semantics of the relevant lexeme. All the recorded examples, which do not form a large thematic group (in total, 18 examples), have been analyzed contrastively, with Greek as a source language, and Serbian as a target one.

The semantic analysis has pointed to the existence of a battery of various semantic fields, both negative and positive. Based on our results, a conclusion can be drawn that there is predominantly zero structural and semantic concordance, followed by partial concordance, between Modern Greek and Serbian. This is not so peculiar if we bear in mind the fact that salt has had a slightly different role in each and every society, and that particular meanings have been associated with it over time due to special socio-cultural differences. Only a few of the recorded examples belong to the category of international expressions. From their internal (structural) and external (semantic) point of view, almost all the analyzed Greek idiomatic expressions belong to the group of petrified structures.

Key words:

αλάτι, Modern Greek, Serbian, idiomatic expressions, proverbs, semantic field, translational equivalents